

Alþingi
Erindi nr. P 131/728
komudagur 13.1.2005

Reykjavík 13. janúar 2005.

Til: Allsherjarnefnd Alþingis

Re: Umsögn um frumvarp til laga
um fullnustu refsinga, 336. mál.

Þakka fyrir tækifæri til að gefa umsögn um frumvarpið. Í athugasemdum mínum við frumvarp um sama efni sem lagt var fram í fyrra var komið inn á nokkur atriði sem ég taldi mikilvægt að tekið væri á í lögum. Í fyrirliggjandi frumvarpi er komið nánar inn á þætti sem snerta meðferðar- og vistunaráætlanir sem gera skal í upphafi afplánunar (17. gr.). Þetta ákvæði er til bóta og í samræmi við fyrri athugasemdir mínar. Að öðru leyti vil ég vísa í umsögn mína frá 23. febrúar í fyrra (sjá fylgiskjöl).

Virðingarfyllt,

Helgi Gunnlaugsson, Ph.D.
Prófessor í félagsfræði
Háskóli Íslands
101 Reykjavík
Ísland

Vs. 525-4504

Fax: 552-6806

Netfang: helgigun@hi.is

Reykjavík 23. febrúar 2004.

Til: Allsherjarnefnd Alþingis

Re: Umsögn um frumvarp til laga
um fullnustu refsinga, 465. mál.

Vil byrja á að þakka allsherjarnefnd tækifæri til að gefa umsögn um frumvarpið. Umsögnin er almenns eðlis en fer minna inn á einstakar greinar frumvarpsins.

Menntun undirritaðs er á sviði afbrotafélagsfræði og hef ég í samstarfi við aðra staðið að umfangsmiklum rannsóknum á afbrotum á Íslandi, m.a. á ítrekunartíðni afbrota. Niðurstöður þessarar rannsóknar gefa fullt tilefni til að skoða vandlega málaflokk afbrota og refsinga ekki síst með tilliti til þess frumvarps sem nú liggur fyrir. Stutt lýsing á niðurstöðum fylgir því hérna á eftir.

Rannsóknin mældi umfang og forspárþætti ítrekunar á Íslandi á grundvelli upplýsinga um 3216 einstaklinga sem fengu skilorðsbundinn dóm eða luku afplánun í fangelsi eða samfélagsþjónustu á tímabilinu 1994-1998. Greiningin sýndi að um fjórðungur allra þeirra sem lentu í úrtakinu voru fangelsaðir á ný, þriðjungur hlaut nýjan dóm og lögregla hafði afskipti af tveimur af hverjum þremur á ný innan fimm ára frá því að þeir luku afplánun. Fyrir þá sem luku fangavist var ítrekunartíðni nokkru hærri eða 37 prósent fangelsaðir á ný, 44 prósent dæmdir á ný og 73 prósentum þurfti lögregla að hafa afskipti á ný innan fimm ára. Ítrekunartíðni var almennt hærri hjá yngri brotamönnum.

Niðurstöðurnar sýna því að stór hluti þeirra sem hljóta fangelsisdóm snýr aftur í fangelsi og lögregla hefur afskipti af meirihluta þeirra á ný. Þó ítrekunartíðnin sé ekki hærri á Íslandi en í mörgum stórum iðnríkjum einsog Bretlandi og Bandaríkjunum er ástæða fyrir okkur að staldra við. Sú afstaða er ríkjandi í afbrotufræðinni að ítrekunartíðni sé almennt lægri í fámennari og menningarlega einsleitum samfélögum en hjá fjölmennari og menningarlega fjölbreyttari þjóðum. Niðurstöður rannsóknarinnar styðja ekki þessa afstöðu. Brýn ástæða er því fyrir okkur Íslendinga að huga með markvissum hætti að innihaldi og markmiði refsivíðurlaga.

Vandi vegna afbrota er margþættur og snertir ekki aðeins lögin og framkvæmd þeirra, heldur ekki síður félags- og heilbrigðiskerfið. Fangelsun er refsing í sjálfu sér og mikilvægt að refsitímann sé nýttur til að stuðla að farsælli aðlögun dómpóla að samfélaginu þegar afplánun lýkur. Greina ber þarfir hvers og eins dómpóla í upphafi afplánunar og gera áætlun sem miðar að því að gera viðkomandi fært að taka ábyrgð á eigin gjörðum og taka þátt í samfélaginu á ný. Að því verki verða að koma sérhæfðir aðilar sem endurspeglar ólíkar þarfir á félags- og heilbrigðissviði eins og félags-, náms- og starfsráðgjafar, auk lækna og sálfræðinga.

Markmið með fullnustu refsinga á fyrst og fremst að felast í undirbúningi dómpóla að virkri þátttöku í samfélaginu og draga sem mest úr þeim skaða sem útilokun frá samfélaginu óhjákvæmilega hefur í för með sér.

Í einstökum greinum frumvarpsins verður að taka meira tillit til þessara almennu sjónarmiða en nú er gert í fyrirbyggjandi frumvarpi.

Athugasemdir við einstaka greinar:

5. grein

Gera þarf kröfur um menntun forstöðumanns fangelsa en skv. frumvarpinu eru engar sérstakar menntunarkröfur gerðar. Ábyrgð þeirra er mikil sem kemur m.a. inn á þau almennu sjónarmið sem reifuð eru hér á undan og því er eðlilegt að miða við að forstöðumenn hafi menntun á sviði félagsvísinda eða stjórnunar.

6. grein

Æskilegt er að þeir sem ráðnir eru til fangavarðastarfa hafi menntun á sviði félagsvísinda auk þess að hafa lokið prófi frá Fangavarðaskóla ríkisins.

Heimild:

Eric Baumer, Helgi Gunnlaugsson, Kristrún Kristinsdóttir og Richard Wright (2001). *Ítrekunartíðni afbrota á Íslandi: Rannsókn á afturhvarfi brotamanna til afbrotahegðunar eftir úttekt refsingar*. Reykjavík: Höfundar og Háskólafjölritun ehf.

Helgi Gunnlaugsson
Prófessor í félagsfræði
Háskóli Íslands
101 Reykjavík
Ísland

Vs. 525-4504

Fax: 552-6806

Netfang: helgigun@hi.is